

**BATMAN
AKADEMİ
DERGİSİ**

Batman Üniversitesi
İslami İlimler Dergisi

**BATMAN
ACADEMY
JOURNAL**

Batman University
Journal of Islamic Sciences

BATMAN AKADEMİ DERGİSİ

Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi

e-ISSN: 2619-9114

Yıl: 5, Cilt: 5, Sayı:2

Aralık-2021

MAKALE BİLGİLERİ

Kur'an'a Göre Tebliğ ve Tebliğcinin Konuşma Üslûbu

**Tabligh According to the Qur'an and the Speech Style of
the Announcer**

YAZAR

Recep YEŞİL

Ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE TİB Yüksek Lisans Öğrencisi,
recepomu0671@gmail.com Orcid:0000-0002-9670-6686

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 27.11.2021

Makale Kabul Tarihi: 02.12.2021

Sayfa Aralığı: 406-425

Öz: İnsanlığın oluşumundan bugüne kadar süregelen tebliğ, Allah'ın, insanların hem dünya hem de ahiret mutluluğuna ulaşabilmeleri için göndermiş olduğu ilahi mesajın insanlara iletilme faaliyetine verilen isimdir. Tebliğ mücadelesinin en önemli isimleri şüphesiz Allah'tan aldıkları mesajları diğer insanlara ulaştırmaya gayret eden peygamberlerdir. Bu makalede Peygamberlerin tebliğ mücadelesini sürdürürken kullandıkları sözler ve konuşma üslûpları, genelde bütün Müslümanlar için özelde ise tebliğ faaliyetini sürdüren kişiler için oldukça önemli olduğu vurgulanmıştır. Bu doğrultuda söylenen sözün tesirini artırabilmek ve tebliğde başarıya ulaşabilmek için nasıl konuşulması gerektiği ortaya konulmuştur. Burada hem tebliğin ne olduğunu hem de tebliğde kullanılan dilin nasıl olması gerektiğini bilmek, Allah'ın dinini diğer insanlara ulaştırma noktasında vazifeli kişiler için olmazsa olmaz bir argümandır. Tebliğin ne anlama geldiğini bilmek ve tebliği insanlara ulaştırırken nasıl bir dil kullanılması gerektiği makalemizin asıl konusudur.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Tebliğ, Tebliğci, Ayet, Söz.

Abstract: The message, which has continued from the formation of humanity until today, is the name given to the activity of conveying the divine message that Allah has sent so that people can reach happiness both in this world and in the hereafter. The most important names of the struggle for notification are undoubtedly the prophets who tried to convey the messages they received from Allah to other people. In this article, it is emphasized that the words and styles of speech used by the Prophets while continuing their struggle for preaching are very important for all Muslims in general and for those who carry on preaching in particular. In this direction, it has been revealed how to speak in order to increase the effect of the spoken word and to achieve success in communication. Knowing both what the message is and how the language used in the message should be is an indispensable argument for those who are in charge of conveying the religion of Al-lah to other people. The main subject of our article is to know what the communiqué means and what kind of language should be used while conveying the communiqué to people.

Keywords: Commentary, The Qur'an, tabligh, preacher, verse, talk.

Giriş

Allah insanların hem dünya hem de ahirette huzura kavuşmaları amacıyla insanlara yol göstermeleri için onlara Allah'ın varlığını ve birliğini anlatacak, iyiliği emredecek ve kötülükten sakındıracak, hak ile batılı ayırmalarına yardımcı olacak olan peygamberler göndermiştir.

Peygamberler İslâm'a davet adına kavimlerine karşı olağan üstü çaba göstermiş ve tevhid inancına çağırarak için bütün varlıklarıyla gayret etmişlerdir. İnsanlara, onları yaratan Rableriyle arasında irtibâtı kuran o nadide insanlar, ömürlerini Allah'ın dinine davet etmeye ve insanlığa bu hakikatleri ulaştırmaya adanmışlardır. Bu tebliğ vazifesini yerine getirirken de başarıya ulaşabilmek adına bazı metotlar ve yöntemler kullanmışlardır.

Peygamberlerin yaşadıkları toplumlar ve muhatap oldukları inanlar, tebliğin seyrini etkilemiş ve ona göre farklı metotlar uygulamışlardır. Peygamberler buldukları toplumun durumuna göre bazı metotlar geliştirerek insanları ikna etmeye çalışmışlardır. İçinde bulunulan toplum tebliğ metodunu belirlemek üzere oldukça etkilidir. Yani muhatap tebliğin şeklini belirleyen en önemli etkidir. Muhatabın durumu onla nasıl iletişime geçileceğini belirler. İletişim içerisinde söylenen tesirli bir söz muhatapın durumunu tamamen değiştirebilir.

Bu çalışmamızda önce tebliğ ve tebliğci kavramlarını anlayıp bunun üzerinden günümüzün önemli sorunlarından olan konuşma üslûpsuzluğunun nasıl giderilebileceğini gösterebilmek adına Allah'ın insanlığa sunduğu "söz" kavramlarını anlamaya çalışacağız. Hem toplum olarak hem de toplumun önde gelen kişilerinin nasıl konuşması gerektiği önemli bir konu olmakla birlikte yaşanan şu çağda bunun eksikliği oldukça hissedilir haldedir. Toplumun düzelmesi ağızdan çıkan sözün düzgünlüğü ile eşdeğerdir.

Muhatabın üzerinde etkili olabilecek en önemli argüman kullanılan dildir. Eğer tebliğ esnasında kullanılan dil; özveriden, çekicilikten ve güzel bir üslûptan yoksunsa tebliğin başarıya ulaşabilmesi oldukça zordur. Bu sebeple tebliğde kullanılan veya kullanılacak olan söz ve bu sözlerin kullanım tarzı oldukça önemlidir.

Özellikle çağımızda teknolojinin gelişmesiyle tebliğ faaliyetlerinin sosyal medya dediğimiz mecraya kaymasının ardından, bu mecralarda dili güzel kullanan kişilerin daha başarılı olduğu görülmektedir. İslam adına yapılan faaliyetlerde Kur'an'ın ölçüsüyle insanlara hitap etmek hem Allah rızasını hem de muhatabın gönlünü kazanmaya vesile olacaktır. Makalemizin bu başlık altında ele alınmasının en önemli sebebi de günümüzde teknolojinin gelişmesiyle herkesin konuşma yapabileceği mecraların oluşması ve buna bağlı olarak da üslûpsuz bir dil kullanımının artması sonucunda İslâmî ahlaktan uzaklaşmanın önüne geçerek Kur'ânî bir konuşma üslûbu yakalayabilmeye vesile olması temennisidir.

1. Tebliğ

1.1. Tebliğin Tarifi

Tebliğ Arapça bir kelime olan بلغ kelimesinden master olup; idrak etmek, ulaştırmak, götürmek, bildirmek, eriştirmek ve bir işte amaca ulaşmak anlamlarına gelir. “ابلاغ” Bir şeyi ulaştırmak, “تبليغ” bir şeye ulaşmak manasına gelir.¹ Aynı zamanda tebliğ mesajın iletilmesi sağlamak, bir yerden

¹ İbrâhim Mustafa, vd., *el-Mucemü'l-vasîf*, (İstanbul: Dâru'l-Erkam, 1960), 103; İbn Manzûr, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî, *Lisân'ül-arab*, (Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2009), VIII/419; Ebü'l-Feth Burhâneddin Nâsır b. Abdüsseyyid b. Ali Mutarrizi, *el-Mûğrib fî tertîbi'l mu'rib*, (Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2011), I/85; Mehmet Boynukalın, “Tebliğ”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), XXXX/218.

başka bir yere iletilmek üzere alınan bir emanetin iletilmek istenen yere eksiksiz olarak iletilmesi anlamlarına da gelmektedir.²

İstılâhta bir terim olarak ise tebliğ; peygamberlerin vahiy yoluyla Allah'tan aldıkları emirleri/yasakları ve onların açıklamalarını, açık, anlaşılır, doğru ve tam bir şekilde akıl sahiplerine ulaştırmaktır.³ Tebliğ, peygamberlerde bulunması gereken sıfatlardan olup, vahiy yoluyla Allah'tan aldıkları ilâhî hükümlerin hiçbirini gizlemeden, eksiltmeden ve herhangi bir ilavede bulunmadan olduğu gibi insanlara bildirmekle görevlidir. Nitekim bir ayette bu husus şu şekilde ifade edilmektedir: “Ey Peygamber, Rabbinden sana indirilenleri tebliğ et. Eğer tebliğ etmezsen peygamberlik görevini yapmamış olursun. Allah, seni insanlardan koruyacaktır”⁴ denilmektedir.⁵

Bu ayette de zikredildiği gibi tebliğ, peygamberlerin asıl görevi tebliğdir.⁶ Kur'an'da tebliğ üzerinde birçok ayette durulmakta ve bir vazife olarak nitelendirilmektedir. Bu vazifesinde insanlar nezdinde karşılıksız olması, karşılığın sadece Allah'tan beklenilmesi gerektiği vurgulanmıştır.⁷

² Ahmed b. Muhammed el-Feyûmî, *el-Misbâhu'l-münîr*, (Beyrût: Dâru'l-Hadîs, 2009), 60; İsmail Lütfü Çakan, *Hakkı Tavsiye Metod ve Vasıtaları*, (İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1992), 22.

³ Muhammed Beşir Haddâd, *ed-Da've ve'l-islâh menâhîc ve esâlib*. (Dimeşk: Dâru'l Kalem, 2012), 22; Mehmet Boynukalın, “Tebliğ”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), XXXX/218; Muhammed Ali Sabûnî, *en-Nübüvvetü ve'l-Enbiyâ*, (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1984), s. 43; Süleyman Uludağ, *İslam'da İrşad*, (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1984), 19.

⁴ el-Mâide 5/67. Bu makalede ayetlerin mealleri verilirken Diyanet İşleri Başkanlığı'nun <https://kuran.diyanet.gov.tr/> web sitesinden istifade edilmiştir.

⁵ İsmail Karagöz, vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, (İstanbul: DİB Yayınları, 2020), 639.

⁶ Bk. el-Âl-i İmran 3/20; el-Maide 5/92,99; el-En'âm 6/66; el-A'râf 7/93; el-Ra'd 13/40; en-Nahl 16/35,82; en-Nûr 24/54; el-Ankebût 29/18; Yâsin 36/17; eş-Şûrâ 42/48; et-Teğâbûn 64/12.

⁷ Bk. el-En'âm 6/90; el-Yûnûs 10/72; el-Hûd 11/29,51; el-Yûsuf 12/104; el-Furkân 25/57; es-Seb'e 34/47; es-Sâd 38/86.

1.2. Tebliğ ile Alakalı Diğer Terimler

Tebliğ kelimesiyle birlikte farklı kelimeler de İslam'a tebliği anlatmak için kullanılmaktadır. Tebliğ ile yakın veya eş anlamlı olarak kullanılabilen; davet, irşat, inzâr, emr-i bil ma'ruf nehy-i ani'l münker gibi kelimeler de tebliğle benzer anlamlar ihtiva etmektedir. Bu kelimelerle birlikte tebliğ düşünöldüğünde, tebliğın daha kapsamlı olarak anlaşılması sağlanarak başarılı bir tebliğın ortaya konulması daha da kolay hale gelecektir. Bir nevi tebliğın kapsamının geniş olarak görebilme imkânı ve hayatımızın her alanında farklı ifadelerle yer bulduğunu görmek mümkün olacaktır.

1.2.1. Dâvet

Davet kelimesi Arapçada dea' kökünden türeyen mastar bir kelimedir. Davet; hakikate erme anlamının⁸ yanı sıra seslenmek, çağırarak, dua etmek gibi anlamlara gelmektedir.⁹ stîlâhta ise; insanları Allah'ın dinine ve iyi işler yapmaya, Allah'a ve Peygambere itaat etmeye, kötülüklerden sakındırmaya çağırarak ve İslam'ı tanıtmak anlamlarına gelmektedir.¹⁰

Kur'an-ı Kerim'de defalarca kullanılan davet kelimesi¹¹ tebliğ kelimesi ile eş değer anlamlara gelmektedir. Bu vesileyle hem tebliğ hem davet Allah'ın dinine çağırmanın adıdır.

⁸ Haddâd, *Ed-Da've ve'l-islâh menâhîc ve esâlib*, 21.

⁹ Mustafa Çağrıncı, "Dâvet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, IX/16; İsmail b. Hammâd el-Cevherî, *es-Sihâh tâcü'l-lüğa ve sihâhu'l-arabiyye*, (Beyrût: Dâru'l-İlim, 1979), I/403.

¹⁰ Karagöz, vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, 115.

¹¹ Bk. el-Bakara 2/221; el-Yûnus 10/25; el-Yûsuf 12/108; el-İbrâhim 14/10; el-Kehf 18/57; el-Meryem 19/91; el-Hacc 22/67; el-Mü'minun 23/73; el-Furkân 25/13,14; el-Kasas 28/87; el-Ahzâb 33/4; el-Gâfir 40/10,12; el-Fussilet 41/33; el-Muhammed 47/38; el-Sâf 61/7; el-Nûh 71/7.

1.2.2. İrşad

Sözlükte “doğru yolu bularak o yolda devam etmek” anlamındaki r-ş-d kökünden masdar olan irşad kelimesi; doğru yolu göstermek, ikna ve tesirli sözlerle gönlü gafletten uyandırıp hidâyet yoluna sokmak, Allah'a ibadete ve itaate kavuşturmak, anlamlarına gelmektedir.¹²

İrşad kelimesi tebliğ ile eş anlamda kullanılmasının yanında toplumumuzda da farklı bir anlam kazanmıştır. Özellikle tasavvuf literatüründe sıklıkla kullanılan bu terim, kâfir bir insanı İslam ile tanıştırmak, Müslüman bir kişiyi mânen yükseltmek, salih amellerle birlikte mümin kişinin manevi makam kazanması gibi anlamlarda da kullanılmaktadır.¹³ Kur'an'da bu anlamlarda kullanılan birçok ayet vardır. Örnek olarak; “(Mağaraya sığındılar. Orada baksan) güneşin, doğduğu zaman mağaralarının sağına vurduğunu; batarken de onlara dokunmadan sol taraftan geçip gittiğini görürsün. Onlar ise mağaranın ortasındalar. İşte bu, Allah'ın âyetlerindedir. Allah kime hidayet ederse işte o doğruyu bulmuştur; kimi de hidayetten mahrum ederse artık onu doğruya yöneltecek bir rehber (irşad edici) bulamazsın”¹⁴ ayeti ve buna benzer birçok ayet mevcuttur.¹⁵

1.2.3. İnzâr

Sözlükte “korkulacak bir şeyden sakınmak” anlamına gelen n-z-r kökünden türemiş bir kelime olan inzâr kelimesi; korkulması gereken şeylerden sakındırmak ve içinde korku

¹² İbrahim Mustafa, vd., *el-Mucemü'l-vasîf*, 393; Bekir Topaloğlu, “İrşâd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2020), XXII/454; Bünyamin Çalık, “Ebu'l-Hasan Harakâni'nin İrşat ve Tebliğ Metodu”, *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Mart 2015, yıl: 2, sayı: 2, 97.

¹³ Halim Karakaya, *İrşadda Metod (Kur'an ve Hadiste İrşad Metodu)*, I. *Din Şûrası Tebliğ ve Müzâkereleri*, (Ankara: TDV Yayınları, 1995), 154.

¹⁴ el-Kehf 18/17.

¹⁵ Bk. el-Bakara 2/186; el-Hûd 11/97; el-Kehf 18/17; el-Hucurât 49/7.

ve uyarı bulunan haber¹⁶ anlamlarına gelmektedir. İstilahta ise; peygamberler ve âlimler vesilesiyle, insanları küfür, şirk, nifak gibi Allah'ın azabını ve cehennemi hak etmesine sebep olacak her türlü inanç, söz, fiil ve davranışlardan sakındırmak, gelecek tehlikeyi önceden bildirmek, böylece onları iman, ibadet ve itaate yöneltmek olarak tarif edilmektedir.¹⁷ Bu bağlamda da Kur'an'da birçok yerde inzâr kelimesi geçmektedir.¹⁸

Peygamberlerin gönderiliş amaçlarının başında gelen yanlış inanç ve düşüncelere karşı uyarmak tam olarak bu kelimeyle ifade edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de "Kendilerine uyarıcı gelmeyen kavimin olmadığı" bildirilmektedir¹⁹. Bu bağlamda da peygamberlerin kavimlerini azaba karşı uyarmaları örnek olarak bizlere sunulmuştur.²⁰

1.2.4. Emr-i bi'l-Maruf Nehy-i ani'l-Münker

"İyiliği emretmek kötülükten sakındırmak" olarak açıklanan bu kavram bir nevi tebliğ kavramının içeriğini ifade etmiş olmaktadır. Buradaki maruf kelimesi; akl-i selim ve şeriat bakımından iyi ve güzel olarak nitelendirilen, Allah'ın yapılmasını emrettiği her şeydir. O da İslam'a göre güzel olan ve akl-i selimin kabul ettiği fiillerdir. Münker ise; maru-

¹⁶ İbrâhim Mustafa, vd., *el-Mu'cemü'l-vasîf*, 970; Hayati Hökekleli, "İnzâr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları 2020) XXII/358.

¹⁷ Ahmed b. Yusuf es-Semîn el-Halebî, *Umdetü'l-huffâz fi tefsîri eşrefi'l-elfâz*, (Beyrut: Âlemü'l-kütüb., 1993), IV/374; İbrâhim Ahmed Abdülfettah, *el-Kâmûsu'l-kavim li'l-Kur'âni'l-Kerim*, (Kâhire: Dâru'l-Kelime, 1993), II/345.

¹⁸ el-Bakara 2/6; el-Mâide 5/19; el-En'âm 6/19,51,92,130; el-A'râf 7/2,69,188; et-Tevbe 9/122; Yûnus 10/2, 73, 101; el-Hûd 11/2; el-İbrâhim 14//44,52; el-Nahl 16/2; el-Kehf 18/2,4,56; el-Meryem 19/97; el-Enbiya 21/45; el-Furkân 25/7; eş-Şuarâ 26/173, 194, 208, 214; el-Neml 27/58; el-Kasas 28/46; el-Secde 32/3; el-Fâtır 35/42; el-Yâsîn 36/6,10,11; el-Saffât 37/72,73; el-Sâd 38/70; el-Ahkâf 46/3,12,21,29; el-Kâf 50/2; el-Necm 53/56; el-Kamer 54/5,16,18,21,23,30,33,37,39,41; el-Mülk 67/17; el-Nûh 71/1; el-Müddessir 74/2; el-Mürselât 77/6.

¹⁹ Bk. el-Fâtır 35/24.

²⁰ Bk. el-En'âm 6/48, el-Furkân 25/1, el-Ahkâf 46/12.

fun tersine, Allah'ın yapılmasını yasakladığı, akli selim ve şeriat açısından benimsenmeyen ve yadırganan söz, tutum ve davranış, İslam'a göre çirkin olan ve akli selime göre çirkin olan her şeydir.²¹

“İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülükten sakındıran bir topluluk olsun; işte onlar kurtuluşa erenlerdir”²² ayeti bize gösteriyor ki bu tebliğ görevini yürütmek her ümmete vacip olan bir vazifedir. Nitekim Hz. Peygamber (a.s) de bir hadisinde “Sizler yardım görüp düşmanlarınıza gâlip gelecek, ganimetler elde edecek ve birçok beldeler fethedeceksiniz. Sizden kim bu vakte erişirse, Allah'tan korksun, mârufu emredip münkerden nehyetsin. Kim bile bile benim adıma yalan uydurursa cehennemdeki yerine hazırlansın”²³ buyurarak bu görevin müminler üzerinde bir hak olduğunu belirtmiştir.

2.Tebliğci

2.2. Tebliğcinin Tarifi

Tebliğ kelimesinin tarifinde, “Peygamberlerin Allah'tan almış olduğu emir ve yasakları insanlara ulaştırması” olarak ifade etmiştik. Kendisine bildirilen bu mesajları başka insanlara eksiksiz ve doğru bir şekilde bildiren kişilere de mübelliğ/tebliğci diyoruz.²⁴ Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere en büyük tebliğciler peygamberlerdir.

Tebliğciler sadece peygamberlerdir demek yanlış olur. Çünkü Allah ümmete de bu sorumluluğu yüklemiştir. Her Müslüman bir tebliğci adaydır. Nitekim Kur'an'da “İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülükten sakındıran bir

²¹ Haddâd, *Ed-Da'ue ve'l-islâh menâhîc ve esâlib*, 22-23; Musa Çağırın, "Emir bi'l-Ma'ruf Nehyi ani'l-Münker", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1995) XI/139.

²² el-Âl-i İmrân 3/104.

²³ Tirmizî, "Fiten", 70.

²⁴ İbn Manzûr, *Lisân'ül-arab*, VIII/419; Boynukalın, "Tebliğ", *Diyanet İşleri Başkanlığı İslam Ansiklopedisi*, XXXX/218.

topluluk bulunsun; işte onlar kurtuluşa erenlerdir"²⁵ buyularak, tebliğ görevi için bir peygamber beklemeye gerek olmadığı ifade edilmiştir.

Tebliğ vazifesi, her Müslümana gerekli olan bir amelîyedir. Öyle ki en basitinden aile efradımızı uyarmakla yükümlü olmamız, bize bu tebliğin nasıl yapılması gerektiğini bilmemizi gerektiren bir olaydır. Peygamberler tebliğ vazifelerini gelişi güzel, akıllarına geldiği şekilde yapmamışlardır. Allah'ın kendilerine olan tavsiye ve emirleri üzerine gerçekleştirecekleri tebliğ görevi şekil almıştır. İşte bu tavsiye ve emirler neticesinde tebliğcinin özellikleri ortaya çıkmış, bu kurallara uyan kişiler de tebliğde bir başarı sağlamışlardır. Kur'an'da ifade edilen bu özellikleri zikretmeden önce, tebliğcinin tebliğine başlamadan evvel nasıl bir donanıma sahip olması gerektiğini zikretmekte fayda vardır. İyi bir tebliğ ortaya koyabilmek için donanımlı olmak elzemdir. Bu donanımları şu şekilde özetlemek mümkündür:

Hikmet

Hikmet; kişinin tebliği sırasında dikkatli ve basiretli olması, bunu körü körüne yapmamasıdır.²⁶ Hikmet, muhatabın akıl, özellik ve şartlarının göz önünde bulundurulmasını ve mesajın bunlara uygun bir şekilde iletilmesini gerektirir. "Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle davet et"²⁷ ayeti de bizlere göstermektedir ki hikmet, tebliğin ana unsurlarından biridir.

²⁵ el-Âl-i İmrân 3/104.

²⁶ Mevdudi, Ebu'l-Âla, *Tefhimu'l-Kur'an*, çev. Ali Ünal, vd, (İstanbul: İnsan Yayınları, 1999), 3/83.

²⁷ el-Nahl 16/125.

İlim

Bir işi güzel bir şekilde ortaya koyabilmek adına o işi iyi bilmek şarttır. Tebliğde de tebliğ edilen şeyin iyi bilinmesi gerekir. Özellikle muhatapların soracağı sorulara verilecek cevapların tebliğde başarıya ulaşmayı ya da başarısız olmayı sağladığı için sorulan sorulara cevap verebilmek oldukça önemlidir. Hakkına yeterli bilgi sahibi olunmayan şeyin başka insanlara aktarılması zor olduğundan ilim sahibi olmak tebliğcinin görevlerindedir. Tebliğ vazifesine başlamadan evvel donanımlı bir ilim adamı olmalıdır. İlim sahipleri Kur'an'da "Kendilerine bilgi verilenler, rabbinden sana indirilenin, gerçeğin ta kendisi olduğunu ve çok güçlü, her türlü övgüye lâayık olan Allah'ın yolunu gösterdiğini çok iyi bilirler"²⁸ şeklinde övülmüşlerdir.

İlim ile tebliğ aynı hakikatin iki yüzü gibidir. Onun için tebliğci, inandığı ve tebliğ edeceği hakikatleri, o hakikatin ihtiva ettiği gerçekleri başkalarına anlatmadan önce, kendisini, tebliğ ettiği hakikat adına iyice yetiştirmek zorundadır

Basîret

Bir iş yapılmadan evvel o iş hakkında gerekli bilgi sahibi olunmalı ki o işi yerine getirirken zorluk çekilmesin. Ayrıca o iş hakkında bilgi sahibi olmak, iş esnasında çıkabilecek anlık sorunlara anlık çözümler üretmeyi de kolaylaştıracaktır. İşte bu da tebliğcinin basiretini (ince görüş ve ince davranış) ortaya koyacaktır. Yapılan iş esnasında hakkı batıldan, doğruyu yanlıştan ayırabilme kabiliyeti sağlayacaktır. Tebliğci, tebliğ görevinden önce basiretini geliştirmeli bu yönde donanımlı olmalıdır.

²⁸ el-Sebe 34/6.

İnanç ve Temsîl

Tebliğci tebliğ edeceği ilkelere öncelikle kendisi inanmalı ve hayatına tatbik etmelidir. Kişi kendi inanmadığı bir değeri muhatabına aktarmaya kalktığında başarıya ulaşması neredeyse imkansızdır. Tebliğci öncelikle imani noktada kendisini donatmalı, inandığını yaşamalı ve yaşadığını da göstermeli ki muhatabın karşı çıkacak bir bahanesi kalmasin. Nitekim Allah “Ey iman edenler! Niçin yapmayacağınız şeyleri söylüyorsunuz?”²⁹ buyurarak Müslümanın kendi yapmadığı şeyi söylemesini yanlış bir hareket olarak belirtmiştir. Burada bahsettiğimiz inanç ve temsile sahip olabilmek için de şu maddelere dikkat etmek gerekmektedir:

- Yaratılanlara karşı muhabbet
- Kafir karşısında izzetli durmak
- Allah yolunda mücadele ve nefsinle cihat etmek
- İnsanların yermesinden çekinmemek
- Bütün hallerde Hz. Muhammed’e (a.s) tabi olmak

Tevekkül

Tebliğci Allah ile arasındaki bağlantıyı iyi tutmalıdır. Allah’a olan bağlılığı iyi olan kişinin onun dinini anlatma gayreti de o denli çok olacaktır. Tebliğci bütün işlerinde Allah’a güvenir ve O’na dayanır. Bilir ki Allah’ın dilediğini kimse engelleyemez, Allah’ın dilemediğini de kimse yapamaz.³⁰

Mübelliğin Rabbine olan güveni onun hem cesaretini artıran hem de kendisini diri tutmasını sağlayan özelliklerinden birisidir. Tevekkül kavramı tebliğci için mühimdir. Peygam-

²⁹ es-Saff 61/2.

³⁰ Abdulkemim Zeydân, *Usûlü’l-Da’ve*, (Beyrût: Müessesetü’l-Risâle, 2001) 325-345.

berler her koşulda İslâm'ı anlatmaya çalışmış ve dayanakları Allah olmuştur. Bu bilinci kuşandıktan sonra tebliğ vazifesinde yaşanan sıkıntılar onlara zor gelmemiştir. Hz. Muhammed (a.s) bir hadisinde “Eğer siz gereği gibi Allah’a tevekkül etmiş olsaydınız, tıpkı sabahleyin kursakları boş olarak çıkıp (akşam) doymuş bir şekilde dönen kuşların rızıklandırıldığı gibi sizler de rızıklandırılırdınız.” buyurarak yurarak işlerimizin yolunda gitmesi Allah’a olan bağlılığımızla alakalı olduğunu dile getirmiştir.

2.3. Tebliğcinin Konuşma Üslûbu

Allah’ın dinini insanlara aktarırken kullanılan en önemli araç dildir. Söylenen söz; zaman, mekân ve üslup açısından yerli yerinde olursa bu söz tebliğin başarısını artıracaktır. Tebliğcinin muhatabını ikna etme yolunda sarf ettiği sözler oldukça önemlidir. Kur’an-ı Kerim’in bu noktada bize sunmuş olduğu söz çeşitleri tebliğin nasıl yapılacağına ilişkin bir yol haritasıdır. Kur’an-ı Kerim’in ifadesiyle “kavl/söz” çeşitlerini şu şekilde açıklamak mümkündür.

Kavl-i ma’rûf; “İncitmeyen güzel bir söz ve bir bağışlama, arkasından eziyet gelen bir sadakadan daha iyidir. Allah zengindir, halîmdir.”³¹

Bu ayette zikredilen “kavl-i ma’rûf” kavramı; olumlu söz, güzel söz, yerli yerinde, doğru/düzgün, gönül incitmeyen/gönül alıcı söz anlamlarına gelmektedir.³²

³¹ el-Bakara 2/263.

³² Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, (Beyrût: Dâru'l-İhyâi't-Türâsi'l-Arabi, 2009) VII/43; Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî et-Taberî, *Camîu'l Beyan an Te'vili'l Kur'ân*, (Mekke: Dâru't-Terbiyeti ve't-Türâs, 2001) X/520; Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî, *el-Keşşaf an Hakâ'iki Çavâmidü't-Tenzil*, (Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-Arabiyye, 2008), I/279; İ. Lütfü Çakan, “Hitabet ve İrşad Açısından Kur’ân-ı Kerim’de Söz Çeşitleri”, *I. Din Şûrâsi Tebliğ ve Müzâkereleri 1-5 Kasım 1993* (Ankara: DİB Yayınları, 1995), I/251.

Kavl-i hasen; “Bir zamanlar biz İsrâiloğullarından, “Sadece Allah’a kulluk edeceksiniz; anne babaya, yakın akrabaya, yetimlere, yoksullara iyilik yapacaksınız. **İnsanlara güzel söz söyleyin**, namazı kılın, zekâtı verin” diyerek söz almıştık. Sonra, içinizden küçük bir kesim dışında, sözünüzden döndünüz; hâlâ da sırt çevirmektesiniz.”³³

Bu ayette, Müslümanların insanlarla konuşacakları zaman güzel sözlerle konuşmaları, İslam’ın esasları olan; namaz ve zekâtla birlikte zikredilerek aslında güzel sözün Allah katında ne kadar değerli olduğunu göstermektedir.

Kavl-i adl; “Söz söylediğiniz zaman, yakınlarınız hakkında bile olsa, adaletli olun.”³⁴

En’am suresinde geçen “kavl-i adl” kelimesi; Adil bir söz, dengeli/tutarlı söz ve yerli yerince söylenmiş söz anlamlarına gelmektedir.³⁵ Burada hem söz hem de tutum olarak Müslümanlara bir nasihat söz konusudur. Adelet, Müslüman bir kişiliğin olmazsa olmazıdır.

Kavl-i kerim; “Rabbin, yalnız kendisine kulluk etmenizi ve anne babanıza iyi davranmanızı emretti. Onlardan bir veya ikisi yanında yaşlanırsa onlara öf bile deme! Onları azarlama! İkisine de gönül alıcı güzel sözler söyle.”³⁶

Kavl-i kerim; saygın söz, iltifat içen söz, kibar ve gönül alıcı söz anlamlarına gelmektedir. Kur’an-ı Kerim’de ana/babaya karşı söylenmesi istenilen söz olarak zikredilmiştir. Ana/baba özelinde özellikle büyük insanlara karşı saygı

³³ el-Bakara 2/83.

³⁴ en-En’âm 6/152.

³⁵ İ. Lütü Çakan, “Hitabet ve İrşad Açısından Kur’ân-ı Kerim’de Söz Çeşitleri”, *I. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri 1-5 Kasım 1993*, I/252.

³⁶ el-İsrâ 17/23.

ifade eden bu sözü kullanmak Müslümanlar için gerekli olan şeydir.

Kavl-i meysûr; “Eğer sen kendin dahi rabbinden umduğun bir lutfu beklemek durumunda (ihtiyaç içinde) olduğun için onlara ilgi gösteremiyorsan, hiç değilse kendilerine rahatlatıcı bir söz söyle!”³⁷

Kavl-i meysûr kelimesi; tesellî eden söz, kırmadan reddedici söz, kolaylaştırıcı söz, işi yoluna sokucu söz anlamlarına gelmektedir.³⁸ Kur’an’ı Kerim’de, darda, sıkıntıda olana verecek bir şey bulanamıyorsa en azından onları rahatlatıcı, teselli edici söz söylenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Burada söz ile birlikte aslında Müslümanın Müslümana karşı olan sorumluluğu, elinden bir şey gelmese de söz ile Müslüman kardeşini rahatlatması gerektiği ifade edilmiştir.

Kavl-i tayyib; “Allah’ın nasıl bir misal getirdiğini görmedin mi? Güzel/samimi sözü, kökü sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaca benzetti.”³⁹

Kavl-i tayyib; hoş söz, temiz/güzel söz, makbul/samimi söz anlamlarına gelmektedir. Geçtiği ayette bu tarz söylenen bir sözün sağlamlığından ve insanlığa faydası olan güzel bir ağaçtan bahsedilmiştir.

Kavl-i beliğ; “Onların kalplerindeki Allah bilmektedir. Onlara aldırma, kendilerine öğüt ver ve onlara durumları hakkında tesirli söz söyle.”⁴⁰

Kavl-i beliğ; etkili ince söz, tesirli söz, gönüllere işleyen söz, açık seçik söz anlamlarına gelmektedir.⁴¹ Münafıklar hakkında gelen bu ayet, Allah’ın onların her hallerini bildik-

³⁷ el-İsrâ 17/28.

³⁸ Râzî, *Meftâhü'l-gayb*, XX/155; Taberî, *Camîu'l-beyân an te'vîli'l Kur'ân*, XVII/432; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II/662.

³⁹ el-İbrâhim 14/24.

⁴⁰ en-Nisâ 4/63.

⁴¹ İbrâhim Mustafa, vd., *el-Mu'cemü'l-vasîf*, 102.

lerini ancak tebliğciye düşen kim olursa olsun onları etkileyecek etkili bir söz söylemesi ve tebliğde bulunması olduğu ifade edilmiştir.

Kavl-i sedid; “Geriyeye eli ermez, gücü yetmez çocuklar bırakmış olmaları halinde onlar hakkında endişe duyacak olanların (başkalarının yetimleri için de) kalpleri sızlasın; Allah’tan sakınsınlar ve doğru söz söylesinler.”⁴²

Kavl-i sedid; isabet eden söz, adiletli söz, yerli yerinde söz, doğru ve dürüst söz anlamlarına gelmektedir.⁴³ Söylenecik söz doğru, adil ve yer-zaman bakımından uygun olmalıdır.

Kavl-i leyyin; “İkiniz beraber Firavun’a gidin, artık o sınırı çok aştı. Yine de ona söyleyeceklerinizi yumuşak bir üslûpla söyleyin, ola ki aklını başına toplar veya içine bir korku düşer.”⁴⁴

Kavl-i leyyin; yumuşak söz, etkili ve faydalı söz anlamlarına gelmektedir.⁴⁵ Kur’an’da, Hz. Mûsâ ve Hz. Harun’u Firavuna gönderen Allah, Firavun’a karşı yumuşak söz söylemelerini şu ayette bildiriyor. Bu durum özellikle tebliğci için oldukça önemlidir. Muhatabımız azılı bir düşman dahi olsa dinimizin bizden beklediği yumuşak davranış etkili söz ile sözün tesirini artırmaktır.

Genel olarak baktığımızda tebliğ vazifesini icra ederken kullanılan söz muhatabın tebliğ olumlu cevap vermesini oldukça etkilemektedir. Tebliğde en etkili araç olan sözün nasıl olması gerektiği Kur’an’ı Kerim’in belirttiği şekilde

⁴² en-Nisâ 4/9.

⁴³ Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb*, IX/506; Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, (İstanbul: Çelik Yayınevi, 2007), II/1270; Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı*, çev Cahit Koytak ve Ahmet Ertürk, (İstanbul: İşaret Yayınları, 1996), 868.

⁴⁴ et-Tâhâ 20./43-44.

⁴⁵ Emin Aşıkutlu, “leyyin”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2003), XXVII/168.

yerine getirilmesi tebliği başarıya taşıyacak en önemli etken-
dir.

SONUÇ

Hız. Adem'den günümüze kadar devam eden ve kıyamete kadar devam edecek olan tebliğ faaliyeti, İslam'ın doğru bir şekilde tam ve eksiksiz olarak insanlara aktarılması işlemidir. Allah'ın görevlendirmiş olduğu peygamberler vesilesiyle sürdürülen tebliğ mücadelesi insanın kendi eline bırakılmamış, Allah tarafından yönlendirilmek üzere yerine getirilmesi istenmiştir.

Tebliğ görevinin önderleri olan peygamberler bu görevlerini Allah'ın istediği şekilde yerine getirmeye gayret ederek, tebliğ vazifesini sadece Allah'tan aldıkları mesajları insanlara iletmek olarak görmemiş, bu mesajları nasıl iletmeleri gerektiğinin de peşine düşmüş, sade, yavan bir tebliğ görevi yapmamışlardır. Allah'ın ayetlerini insanlara ulaştırırken sözlerinin en güzeliyle söylemeyi ve muhatabı incitecek sözlerden kaçınmayı şîâr edinmişlerdir. Buradan da tebliğ vazifesinin yerine getirilmesinden ziyade nasıl yerine getirildiğinin daha mühim olduğu anlaşılmaktadır.

Tebliğ'in içeriği; tebliğci, tebliğ edilen mesaj ve tebliğ edilen kişi olmak üzere üç öğeden oluşmaktadır. Burada tebliğciyi, ikna edici, tebliğ edilen kişiyi, ikna edilen ve mesajı da ikna edici mesaj olarak alabiliriz. Bu bağlamda muhatabı ikna etmek için tebliğcinin ikna edici mesajını en güzel biçimde muhatabına sunması gerekmektedir. "Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır" misâli, sözün güzeli insanı etkiler ve konuşan kişiye karşı inanmasını sağlar.

Kur'an-ı Kerim insanlara karşı nasıl konuşmamız gerektiğini açıkça ortaya koymuştur. Özellikle tebliğcilerin bu konuşma tarzlarını benimseyip hayatının her noktasında o denli bir konuşma üslubunu şîar edinmesi gerekmektedir.

Ağızdan çıkan söz ve bu sözün söyleniş tarzı tebliğ vazifesinin en önemli temel taşıdır.

Özellikle yaşadığımız bu çağda daha da önem kazanan “tebliğ iletmekten ziyade tebliğ nasıl iletilmeli” sorusu irdelenmeli ve çözümler üretilerek insanlığın kendisini kaybettiği bu çağda insanlara rahmet olarak gönderilen peygamberin yolu, güzel bir şekilde anlatılarak insanlık, girmiş olduğu bu karanlıktan İslam'ın aydınlığına çıkarılmalıdır. Ele aldığımız makalenin ana konusu olan “tebliğcinin konuşma üslûbu” da aydınlığa gidecek yolun başlangıcı niteliğindedir.

Tebliğcinin konuşma üslûbu başlığı altında ele aldığımız Kur'an-ı Kerim'de zikredilen konuşma usülleri tebliğcinin şîâr edinmesi gereken kavramlardır. Bu kavramları bünyesinde barındıran kişiler hem insanlarla olan iletişimini geliştirmede hem de inandığı değerleri muhatabına aktarmayı başarma noktasında bir adım öndedirler. Günümüz insanlığının bütün sorunlarının başında “söylenen söz” etkisi vardır. Dilden çıkan söz ya bir ok gibidir, öldürür ya da bir nefes gibidir, yaşatır. İnsanlığın yaşaması için insanlığın kullanım klavuzu olan Kur'an-i Kerim'in belirttiği ölçüler çerçevesinde söz söylenmelidir.

KAYNAKÇA

Abdülfettah, İbrâhim Ahmed. *el-Kâmûsu'l-kavîm li'l-Kur'âni'l-Kerim*. Kâhire: Dâru'l-Kelime, 1993.

Aşıkcutlu, Emin. «"Leyyin".» XXVII/168-169, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 2003.

Boynukalın, Mehmet. «Tebliğ.» XXXX/218-219, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

- Çağırın**, Musa. «Emri bi'l Ma'ruf Nehyi ani'l-Münker.» XI/138-141, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 2008.
- Çağrı**, Mustafa. «Dâvet.» IX/16-19, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Çakan**, İsmail Lütfü. «Hitabet ve İrşad Açısından Kur'an-ı Kerim'de Söz Çeşitleri.» *I. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri*. Ankara, 1995. 251.
- Çakan**, İsmail Lütfü. *Hakkı Tavsiye Metot ve Vasıtaları*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1992.
- el-Cevherî**, İsmâil b. Hammâd. *es-Sihâh tâcu'l-luga ve Sihâhu'l-arabiyye*. Beyrut: Dâru'l-İlim, 1979.
- el-Feyûmî**, Ahmed b. Muhammed. *el-Misbâhû'l-münîr*, Beyrût: Dâru'l-Hadîs, 2009.
- el-Halebî**, Ahmed b. Yusuf es-Semîn. *Umdetü'l-huffâz fi tefsiri eşrefi elfâz*. Beyrût: Âlemü'l-Kütüb, 1993.
- er-Râzî**, Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin. *Mefâtihu'l-gayb*. Beyrût: Dâr'ul-İhyai't-Türâsi'l-Arabi, 2009.
- Esed**, Muhammed. *Kur'an Mesajı*. Çeviren Cahit Koytak ve Ahmet Ertürk, İstanbul: İşaret Yayınları, 1996.
- es-Sabûnî**, Muhammed Ali. *en-Nübüvvetü ve'l-enbiya*. Kâhire: Dâru'l Hadis, 1984.
- et-Taberî**, Ebû Câfer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî. *Câmiu'l-Beyân an Te'vili'l-Kur'ân*, Mekke: Dâru't-Terbiyeti ve't-Türâs, 2001.
- Haddâd**, Muhammed Beşîr. *ed-Da've ve'l-İslâh Menâhic ve Esâlib*. Dimeşk: Daru'l Kalem, 2010.
- Hökelekli**, Hayati. «İnzâr.» *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXII/358-359. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- İbn Manzûr**, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b.

Mükerrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî, *Lisânu'l-arab*. Beyrût: Dâru'l-Kütübil-İlmiyye, 2009.

Karakaya, Halim. «İrşadda Metod (Kur'an ve Hadiste İrşad Metodu).» *I. Din Şûrası Tebliğ ve Müzakereleri*. Ankara: TDV Yayınları, 1995, 154.

Kur'ân-ı Kerim

Mevdûdî, Ebu'l-Âla, *Tefhîmü'l-Kur'ân*. (Çev. A. Ünal, İ. Bosnalı, H. Aktaş, M. Kayani, N. Şişman, & Y. Karaca.) İstanbul: İnsan Yayınları, 1999.

Mutarrizî, Ebü'l-Feth Burhaneddin Nâsır b. Abdüsseyyid b. Ali. *el-Mûğrib fi Tertîbi'l-Murib*, Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2011.

Uludağ, Süleyman. *İslam'da İrşad*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1984.

Topaloğlu, Bekir. «İrşâd.» *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXII/454-455, İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

İbrâhîm, Mustafa, vd. *el-Mu'cemü'l-Vasît*. Kâhire: Dâru'l-Erkâm, 1960.

Karagöz, İsmail. vd. *Dini Kavramlar Sözlüğü*. İstanbul: DİB Yayınları, 2020.

Yazır, Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Çelik Yayınevi, 2007.

Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî, *el-Keşşâf an hakâ'iki şavâmidî't-tenzîl*. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-Arabiyye, 2008.

Zeydân, Abdulkerim. *Usûlü'd-Da've*, Beyrût: Müessesetü'l-Risale, 2001.